

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Van perschef tot overheidsvoorlichter

Cramer, N.

Citation

Cramer, N. (1975). Van perschef tot overheidsvoorlichter. *Acta Politica*, 10: 1975(1), 88-89.

Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451547>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451547>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

zocht. Om een voorbeeld te geven: voorstanders van de benoemde burgemeester zijn sterk vertegenwoordigd onder ouderen, aanhangers van confessionele partijen, hogere inkomenstrekken, respondenten met een hoger opleidingsniveau en onder bijvoorbeeld gereformeerden. Dat is een interessant gegeven. Nog interessanter zou het geweest zijn als Morlan was doorgegaan met zijn analyse. Immers tussen partijvoorkeur en godsdienst, tussen opleiding en inkomen en tussen opleiding, inkomen en leeftijd bestaan ook relaties. Wat is het resultaat als bijvoorbeeld opleiding of partijvoorkeur constant gehouden worden, kan men zich afvragen zonder daarop een antwoord te krijgen.

In de vierde plaats ontbreken in dit boekje de beleidsconclusies. Bij veel resultaten die hier worden gepresenteerd blijft onvermijdelijk de vraag, wat er mee gedaan kan worden. Het lijkt wat onbevredigend te constateren dat de gepresenteerde onderzoeksgegevens interessant of misschien zelfs opmerkelijk zijn. Het onderzoek van Morlan lijkt veel aan relevantie te winnen op het moment dat het verbonden wordt met andere onderzoeksgegevens of wordt gebruikt bij de opstelling van een beleid ten aanzien van het lokaal bestuur. Zo meen ik persoonlijk dat uit Morlan's gegevens blijkt dat burgemeesters het minst standpunten innemen die tot verandering van het gemeentelijk bestuur kunnen leiden. Zo'n gegeven leidt tot de vraag of burgemeesters niet als een rem zullen werken op de nodige veranderingen van het lokaal bestuur, vooral als men uit andere bronnen weet hoe groot hun invloed op het gemeentelijk beleid is.²

Natuurlijk is het de verdienste van Morlan dat hij dergelijke gegevens heeft verzameld en leesbaar gepresenteerd. Minstens zo verdienstelijk lijkt het mij dat anderen de gevolgtrekkingen uit zijn materiaal gaan maken die leiden tot een adequaat beleid.

A. B. Ringeling

J. Hemels, **Van perschef tot overheidsvoorlichter**. Alphen aan den Rijn (Samsom) 1973, -63 blz., f 9,50

Dr. Joan Hemels, die als pershistoricus naam heeft gemaakt met zijn omvangrijke Nijmeegse dissertatie uit 1969 over de afschaffing van het dagbladzegel, heeft zijn pen vruchtbaar gehouden. In de brochure 'Van perschef tot overheidsvoorlichter' geeft hij een beknopt maar helder overzicht van de ontwikkeling van de Nederlandse overheidsvoorlichting tussen de beide wereldoorlogen. Vooral uit het archief van het Department van Buitenlandse Zaken heeft hij een aantal interessante gegevens opgediept, welke niet in brede kring bekend zijn.

We wisten dat rond de oprichting van de Regeringspersdienst in de dertiger jaren strijd was geleverd. In hetzelfde jaar (1920) waarin de Nederlandse Journalisten Kring op een congres bij meerderheid van stemmen iedere organisatie van persvoorlichting door de overheid afkeurde, werd zijn oud-voorzitter uit de oorlogsjaren, Plemp van Duiveland, benoemd tot perschef op het Department van Buitenlandse Zaken. In 1927 — kort na de geboorte van de Buitenlandse Persvereniging in Nederland en daardoor misschien indirect ook wel gestimuleerd — bracht Plemp op verzoek van de regering advies uit over een meer algemene regeringspersdienst. Dit rapport werpt nieuw licht op *Aneta*, het semi-officiële

¹ *Burgers kijken naar hun gemeente*, een politicologisch onderzoek inzake gemeentelijke democratie in Veldhoven. Nijmegen, 1971.

² Onder meer A. A. H. Stolk e.a., *Gemeentelijke democratie*. Deventer, 1970.

persbureau in Nederlands-Indië. Aneta bleek het departement van Koloniën een geheime subsidie van f 35.000,— te hebben gevraagd voor het verstrekken van zg. aftapteleggrammen aan *Reuter*, *Havas* e.a. welke agentschappen deze telegrammen voor eigen berichtgeving zouden moeten laten doorgaan. Aan het *Nationaal Bureau voor Documentatie over Nederland* van F. J. W. Drion zou Hemels graag een afzonderlijke studie gewijd zien. Dit ontving van B.Z. f 40.000 per jaar subsidie ten einde rapporten, die hij van 'stille persattaché's' o.a. in Londen (de latere Prof. Geyl) en Parijs (de correspondent van het Handelsblad, Voorbeytel) ontving, te vermenigvuldigen en te verspreiden onder de pers in 't buitenland.

Hoe interessant wij dit rapport nu ook mogen vinden, destijds overtuigde het de regering niet. Het zou tot 1932 duren, alvorens een commissie, ingesteld door de minister van Buitenlandse Zaken, waarin ook Plemp zitting had doch die onder leiding stond van de chef van de afdeling Volkenbondzaken, prof. François, de grondslag voor de Regeringspersdienst kon leggen. Vergeefs probeerde het N.J.K.-bestuur zich in die commissie officieel te doen vertegenwoordigen. Of het gepasseerd is vanwege het vroegere verzet, is Hemels niet gebleken. Er kwamen overigens wel, ook oppositionele, journalisten (de socialist Jan de Roode) in. En het uitgangspunt van François voor de hearing van Drion was, dat er bedenkingen moesten worden gemaakt tegen de tweeslachtige positie van de 'stille persattaché's', die zich naar buiten als geheel onafhankelijk moesten voordoen, terwijl zij in werkelijkheid geld en directieven kregen. De commissie koos voor gewone persattaché's. De Regeringspersdienst zou met open vizier moeten werken. 'De rol van een regeringspersdienst (gelijk door de commissie-François beoogd), is geen andere dan zakelijke voorlichting te verschaffen; alleen op deze wijze opgevat is de instelling van een zodanige dienst in overeenstemming met Nederlands internationale positie, waarvan verdediging in het algemeen in toelichting zal kunnen bestaan. Ongetwijfeld kan ook de meest zakelijke berichtgeving indirect een propagandistisch effect hebben; waar het echter op aan komt is, dat de propagandistische bedoeling geheel op de achtergrond blijft en niet schaadt aan de zakelijkheid der voorlichting'.

Kortom: een interessant brokje persgeschiedenis, dat enerzijds zeker moderne communicatie-theorieën zou kunnen stijven in hun argwaan jegens het perswezen als een door de overheid 'gemanipuleerd' instrument — maar dat anderzijds juist ook het geloof in de onhandelbaarheid van dit 'instrument' bij dezelfde overheid onderstreept.

Het boekje zou nog aan waarde hebben gewonnen als 't meer expliciet een dergelijke vraagstelling had uitgewerkt.

N. Cramer

R. Ammerlaan, **Het verschijnsel Schmelzer — uit het dagboek van een politieke teckel**. Leiden (Sijthoff), 1973, -352 blz., f 17,50.

Robbert Ammerlaans smakelijke vertelling over politieke wel en wee van de thans ambteloze burger Schmelzer is inmiddels een best-seller geworden. Dat is niet onbegrijpelijk want Ammerlaan hanteert een vaardige pen, beschikt over vele gegevens die tevoren niet of niet geheel bekend waren en schildert met succes een omvangrijk en genuanceerd portret. Wie altijd al het gevoel had dat de Nederlandse politiek door een paar mannen in de binnenkamer werd bekostuofd wordt hierin zeer diep bevredigd.

Nederlandse politici zijn geen memoire-schrijvers. Van de na-oorlogse generatie